

PM 2008:76 RI (Dnr 001-94/2008)

Omreglering av apoteksmarknaden (SOU 2008:4)

Remiss från Socialdepartementet

Remisstid 11 april 2008

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen av apoteksmarknadsutredningens huvudbetänkande "Omreglering av apoteksmarknaden" (SOU 2008:4) överlämnas och åberopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Föredragande borgarrådet Kristina Axén Olin anför följande.

Ärendet

Socialdepartementet har remitterat huvudbetänkandet av apoteksmarknadsutredningen till bland andra Stockholms stad. Utredningens uppdrag har huvudsakligen varit att lämna förslag som möjliggör även för andra aktörer än Apoteket AB att bedriva detaljhandel med läkemedel.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret samt socialtjänstnämnden. Socialtjänstnämnden har avböjt att svara på remissen.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positivt till en omreglering av apoteksmarknaden. Kontoret delar utredningens uppfattning att högkostnadsskyddets konstruktion ska behållas och tycker att det är bra att utredningen föreslår en kontrollstation år 2011. Kontoret anser att det är angeläget att det alltid finns farmaceutisk personal tillgänglig för att säkerställa en aktiv rådgivning. Det är angeläget att minska den läkemedelsrelaterade sjukligheten inte minst bland äldre personer.

Mina synpunkter

Tillgänglighet, fungerande prisbildning och tillgång till hög farmaceutisk kompetens bör vara ledorden för en framåtsyftande politik för läkemedelsmarknaden. Det har blivit alltmer uppenbart att det rådande statliga apoteksmonopolet är otidsenligt och förfelat till sitt syfte. Särskilt tillgängligheten, såväl över dygnets timmar som geografiskt, har blivit eftersatt på ett sätt som är oacceptabelt i ett modernt välfärdssamhälle.

Därför ställer jag mig generellt positiv till utredningens betänkande. Genom att öppna läkemedelsmarknaden för konkurrens ges medborgarna en större tillgänglighet till läkemedel, vilket leder till såväl hälsovinster ur makroperspektivet som en för-

bättrad vardaglig livskvalitet för den enskilde. För farmaceutkåren är det positivt att arbetsgivarmonopolet bryts sönder, genom ökade möjligheter till karriärutveckling och varierade arbetsförhållanden. Avskaffandet av det statliga monopolet innebär att Sverige äntligen tar steget in i 2000-talet på den dynamiska och växande läkemedelsmarknaden.

Jag delar utredningens bedömning att det ur medicinsk synpunkt är klokt att kräva att farmaceutisk kompetens finns tillgänglig på försäljningsställen för läkemedel. Medicinering är ofta komplex och fel- eller övermedicinering kan få förödande konsekvenser för patienten, varför en i lag säkerställd tillgång till vederhäftig läkemedelsrådgivning kan vara motiverad på en ny marknad som ännu inte funnit sina former.

Vidare anser jag att frågetecknen kan resas kring ett fortsatt statligt ägande av Apoteket AB. Distribution och försäljning av farmaka faller utanför statens kärnuppgifter och kan skötas bättre av marknadens aktörer i fri konkurrens.

Däremot bedömer jag att det i detta läge är klokt att, som utredningen föreslår, bibehålla högkostnadsskyddet och den enhetliga prissättningen. Apoteksmarknaden bör först ges möjlighet att etablera sig och finna sina former innan förändringar görs som påverkar efterfrågesidan.

Det är även klokt att, i enlighet med betänkandets förslag, utvärdera effekterna av apoteksreformen. Öppnandet av en ny marknad kan medföra så kallade barnsjukdomar som föranleder justeringar i lagstiftningen. Jag är emellertid inte säker på att 2011 är den bästa tidpunkten för utvärdering eftersom lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2009, vilket innebär en utvärderingsperiod på endast två år. En något längre utvärderingsperiod, så att marknaden ges tillfälle att mogna något, vore eventuellt lämplig.

I övrigt instämmer jag med stadsledningskontorets synpunkter och föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen av apoteksmarknadsutredningens huvudbetänkande "Omreglering av apoteksmarknaden" (SOU 2008:4) överlämnas och åberopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Stockholm den 13 mars 2008

KRISTINA AXÉN OLIN

Bilaga

Sammanfattning av apoteksmarknadsutredningens huvudbetänkande "Omreglering av apoteksmarknaden" (SOU 2008:4)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Roger Mogert* (s) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. Föredragande borgarrådets svar på remissen "Omreglering av apoteksmarknaden" avslås.

2. Istället lämna nedanstående yttrande som svar på remissen.

Läkemedel är idag den i särklass vanligaste behandlingsmetoden inom vården och allt tyder på att de kommer att bli allt viktigare. Samtidigt är problemen med felaktig läkemedelsanvändning stora. Många, inte minst äldre, har idag för många läkemedel eller läkemedel som inte passar ihop med varandra. Mot bakgrund av att läkemedel står för en stor och växande del av sjukvårdens kostnader är det av högsta vikt att läkemedelsförsörjningen i landet är kostnadseffektiv och säker samtidigt som den måste vara lättillgänglig och lika för alla.

I Sverige har försäljning och distribution av läkemedel skett i organiserad statlig regi genom Apoteket AB. Bolaget är väl fungerande och medicinskt säkert och har dessutom blivit internationellt uppmärksammat för sin ekonomiska effektivitet. Det svenska systemet har inneburit att läkemedelsbolagen fått konkurrera om att sälja till Apoteket AB, vilket medfört att konkurrensinstrumentet blivit väl utnyttjat. I OECD:s rapport "Pharmaceutical pricing and reimbursement policies in Sweden" beskrivs den svenska modellen som en succéhistoria där priserna kan hållas nere, staten ha kontroll över kostnaderna samtidigt som distributionen fungerar.

Detta vill nu det föredragande borgarrådet ändra på. I ärendet hänvisar man till den så kallade apoteksutredningen, där utredningen föreslår att apotekets monopol på försäljning av läkemedel avskaffas. Att avskaffa monopolet är inte bara oansvarigt och slarvigt, utan medför många risker. Avskaffandet innebär bland annat att den modell som OECD i sin rapport anser är en förutsättning för låga priser och tillgänglighet i hela landet och dessutom en modell för låga kostnader för staten slås sönder. Genom att släppa monopolet släpper den borgerliga majoriteten in rena vinstintressen i läkemedelshanteringen. Detta riskerar att leda till ökade kostnader för skattebetalarna och sämre säkerhet för patienterna.

Risken är stor att de mest lönsamma delarna av apoteket snabbt köps upp av stora kedjor medan det allmänna får ta hand om de olönsamma delarna. Utvecklingen i Norge visar att tre stora utländska aktörer äger drygt 70 procent av marknaden. Med borgarnas förslag är risken stor att detta blir en dyr affär för stockholmarna och att situationen i Norge snart väntar även oss.

Genom att avreglera apoteksmonopolet, öppnar vi således upp för att olika internationella aktörer tar över de svenska apoteken, vilket hotar att leda till högre kostnader och sämre säkerhet. Just detta har skett i Norge med tyska och brittiska aktörer. Vi motsätter oss en sådan utveckling. Kostnadseffektivitet, säkerhet och god tillgänglighet i hela landet bör också fortsättningsvis vara det som styr läkemedelsförsörjningen, inte ideologiskt motiverad utförsäljning eller ohämmat vinstintresse.

Vi vill också uppmärksamma att utredningens uppgifter om antal invånare per apotek inte inkluderar apoteksombuden. Med dem inräknade skulle antalet invånare per apotek ligga i nivå med Norge som framhålls som ett föredöme vad gäller tillgänglighet.

Enligt utredningen ska prissättningen på receptfria läkemedel bli fri. Det är dock oklart vad som är en rimlig avkastning i apoteksverksamheten, vilket öppnar upp för ökade priser.

En fråga som inte alls har uppmärksammats tillräckligt av utredningen är integritetsfrågorna, när känsliga uppgifter om köp av receptförskrivna läkemedel skickas mellan privata apotek och Apotekens Servicebolag AB som tar över personuppgiftsansvaret före receptregistret och läkemedelsförteckningen från Apoteket AB.

Det antecknades till förteckningen att miljöpartiet lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Roger Mogert, Tomas Rudin* och *Teres Lindberg* (alla s) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

Det antecknades till protokollet att miljöpartiet lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

ÄRENDET

Socialdepartementet har remitterat huvudbetänkandet av apoteksmarknadsutredningen till Stockholms stad. Utredningens uppdrag har huvudsakligen varit att lämna förslag som möjliggör även för andra aktörer än Apoteket AB att bedriva detaljhandel med läkemedel.

I sitt huvudbetänkande har utredningen utgått från ett patient- och konsumentperspektiv, och att den höga kompetens, säkerhet och kvalitet som idag utmärker handeln med läkemedel ska finnas kvar. Här följer några av huvudpunkterna i utredningens förslag:

- För att driva apotek ska det krävas tillstånd från Läkemedelsverket. Alla utom förskrivare och läkemedelsindustrins företrädare kan få äga apotek. Det betyder alltså att det blir öppet både för stora kedjor, apotek som ägs av grossister och små entreprenörer. Ägaren behöver inte vara farmaceut. Det räcker med att det ständigt finns farmaceuter på apoteket under öppethållandet, och att en läkemedelsansvarig farmaceut förestår verksamheten.
- Alla apotek ska ha skyldighet att tillhandahålla det receptbelagda sortimentet. Däremot förordas ingen skyldighet att tillhandahålla hela det receptfria sortimentet.
- Alla apotek ska tillhandahålla ett antal tjänster som idag tillhandahålls av Apoteket AB: producentobunden läkemedelsinformation, delbetalningssystem, system för att sköta reklamationer och hantera kassationer.
- Infrastrukturen i form av exempelvis Apotekets högkostnadsdatabas, den centrala receptbrevlådan, receptregistret och sammanställning av nationell läkemedelsstatistik läggs under 2008 över i ett nybildat dotterbolag till Apoteket. Vid årsskiftet 2008/2009 blir det bolaget ett självständigt helägt statligt bolag med arbetsnamnet Apotekens Servicebolag AB.
- Giftinformationscentralen blir ett dotterbolag till SOS Alarm Sverige AB, som i sin tur ägs av staten, kommuner och landsting.
- För att skapa prispress föreslås apoteken få rätten att prispförhandla med läkemedelsindustrin om sina inköpspriser. Enligt utredningen finns det studier som visar att om apoteken får bli en kommersiell motvikt till industrin så kan man få en prispress. Starka apotekskedjor kan bli starka förhandlare. Genom att inköpspriserna sänks får apoteken högre marginaler, som det allmänna och kunderna kan hämta hem i form av lägre försäljningspriser på apoteken.
- Prissättningen för receptfria läkemedel föreslås vara fri.
- Så länge Apoteket AB har en helt dominerande position på marknaden anser utredningen att Apoteket ska åläggas att tillgodose läkemedelsförsörjningen i glesbygd som tidigare. Om delar av Apoteket AB avyttras bör de nya aktörerna på marknaden åläggas ansvar.
- Högkostnadsskyddet kommer att finnas kvar och den enhetliga prissättningen i hela landet kvarstår.

Eftersom det är svårt att förutsäga effekterna av omregleringen föreslår utredningen att man tillsätter en oberoende utvärdering av apoteksreformens effekter. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2009. Utvärderingen ska vara klar 2011.

Utredningen rekommenderar dessutom att Apoteket AB bör sälja ut en andel av butikerna för att en fungerande konkurrenssituation ska skapas.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret samt socialtjänstnämnden. Socialtjänstnämnden har avböjt att svara på remissen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 februari 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Utredningen berör många frågeställningar där flertalet inte direkt berör stadens verksamheter. Stadsledningskontoret kommer i sitt remissvar i första hand begränsa sig till de frågor som kan komma att få betydelse för äldre och personer med funktionsnedsättningar.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positivt inställda till en omreglering av apoteksmarknaden, vars syfte är att åstadkomma en effektivisering, bättre tillgänglighet för konsumenterna, prispress samt en säker och ändamålsenlig läkemedelanvändning.

Stadsledningskontoret delar utredningens uppfattning att högkostnadsskyddets konstruktion ska behållas. Det är också angeläget att giftinformationscentralens service till sjukvården och till allmänheten säkerställs genom en ny organisatorisk placering i enlighet med utredningens förslag.

Stadsledningskontoret tycker att det är bra att utredningen föreslår en kontrollstation år 2011. Det är då, ur stadens perspektiv, angeläget att särskilt titta på konsekvenserna för äldre och personer med funktionsnedsättningar.

Utredningen gör bedömningen att det alltid ska finnas farmaceutisk personal på apoteket under hela den tid apoteket är öppet. Stadsledningskontoret anser att detta är angeläget för att säkerställa en aktiv rådgivning. Aktiv rådgivning är nödvändig vid till exempel överförskrivningar eller för personer som använder många olika läkemedel. Det är angeläget att minska den läkemedelsrelaterade sjukligheten inte minst bland äldre personer.